

Confronteren moet

De gemiddelde homo blijkt een normale man, schepsel van Allah die een normaal leven wil leiden met iemand van wie hij houdt. Reken maar dat wij thuis die avond en nog vele avonden nadien lange discussies hebben gevoerd. Toch moet de homoseksuele zoon thuis de confrontatie aangaan. Hij moet zijn ouders de kans geven hem te accepteren. Zij hebben er recht op om die kans te krijgen, ook al loop jij als zoon of dochter het risico van een pijnlijke afwijzing: je móet de confrontatie aan. Zonder oorlog geen vrede. Soms valt het mee.

Ik ken een Nederlands-Marokkaanse komiek uit Amsterdam die er pas na zijn huwelijk achter kwam dat hij drie homoseksuelen in zijn vriend-enkring heeft. Zijn vrouw vertelde het hem. De homo's hadden het haar verteld en voor hem verborgen gehouden. Dat jarenlange zwijgen was niet nodig geweest. Deze komiek heeft zijn vrienden met huid en haar geaccepteerd. Denk goed na over hoe je het doet. In één keer of geleidelijk aan, onder vier ogen of in een grote groep. Doe je het niet, dan kun jij niet anders dan geloven dat je ouders houden van je masker, niet van jou zelf. Je móet de confrontatie aan. En weet, het zijn je ouders die werk te doen hebben. Zij moeten leren accepteren dat ook jij het recht hebt om te zijn zoals je door God geschapen bent. Daar kunnen jaren overheen gaan. Maar als je het niet doet, zal er nooit wat veranderen en moeten ook je broertjes, zusjes en de generaties die na jou komen dezelfde gevechten alsnog voeren.

In Slotervaart ben ik zwaar aangevallen door allochtone deelraadsleden die beweerden dat moslimhomo's niet bestaan. Wie homo is, is afvallig. Dat krijgen jullie ongetwijfeld ook voor de voeten geworpen. Laat je niets wijsmaken. De essentie van de islam is dat de gelovige zelf bepaalt of hij gelovig is. Wij leggen rechtstreeks verantwoording af aan Allah, niet aan een paus, classis of rabbinaat. De vrijheid van de moslim om in vrijheid zijn geloof te belijden, is dezelfde vrijheid als die van de homo, die in vrijheid zijn liefde en geluk mag beleven. Ik hoop dat de homoseksuele moslims die dit boek lezen ook hun vaders, moeders, zussen, broers, vrienden en vriendinnen kunnen overtuigen om te strijden voor deze vrijheden.

Ahmed Marcouch

Ahmed Marcouch is lid van de Tweede Kamer voor de PvdA. Vanaf 1 november 2006 woont hij in Slotervaart, waar hij stadsdeelvoorzitter was tot maart 2010. In 2011 heeft hij de Aanmoedigingsprijs voor homo-emancipatie gekregen, als onderscheiding voor zijn rol bij het bespreekbaar maken van homoseksualiteit in allochtone kringen.

De vernedering voorbij

Over homo-emancipatie in multicultureel Nederland

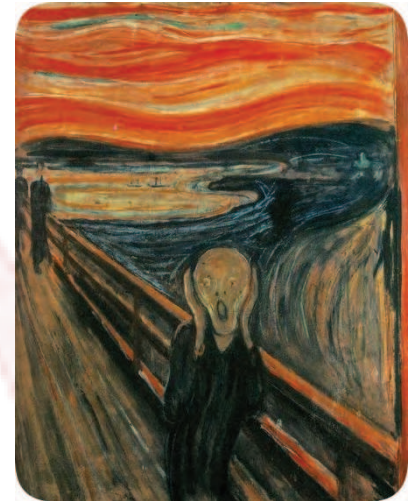
Op 30 april 2005 is Amsterdam zoals elk jaar in de ban van de oranjegekte. Honderdduizenden mensen zijn naar de hoofdstad afgereisd om Koninginnedag te vieren. Onder hen is ook de Amerikaan Chris Crain, die met zijn vriend tot laat in de avond uitgaat in de Reguliersdwarsstraat, de beroemde homostraat in het centrum van de stad. Als ze midden in de nacht hand in hand teruglopen naar hun hotel, worden ze door een groep jongens – van wie Crain achteraf herinnert dat ze “Marokkaans-achtige kenmerken en accenten” hadden – in het gezicht gespuugd en voor “vieze flikkers” uitgemaakt. Crain wordt vervolgens in elkaar geslagen en loopt ernstig letsel op.

Crain is hoofdredacteur van het invloedrijke Amerikaanse homotijdschrift *The Washington Blade*. Al snel publiceert hij een aantal artikelen over het incident op de website van zijn blad waar de ontgoocheling vanaf straalt. Amsterdam was toch “de meest homovriendelijke stad ter wereld”? En in Nederland is de strijd voor gelijke rechten toch “al jaren geleden” beslecht? Crain trekt de conclusie dat het incident moet komen door “immigratieproblemen in Nederland”, en stelt zichzelf de vraag: “Was dit een geïsoleerd incident, of het laatste in een reeks die een veranderend klimaat inluidt dat niet langer past bij de legendarische Nederlandse reputatie van tolerantie en openheid?”

Nederlandse en Amerikaanse journalisten en bloggers vallen vervolgens over elkaar heen om over Crains voorval in Amsterdam te berichten. “Reputatie gay capital op het spel na incident”, klinkt het al snel in de Amerikaanse media, die het incident van Crain veelal toeschrijven aan een “culture clash” tussen moslims en “etnische Nederlanders”. In Nederland is Crain – inclusief fiks blauw oog en verband op zijn gezicht – te gast bij het nieuwsprogramma NOVA, waar hij zijn incident vergelijkt met de zeer symbolische moorden op Pim Fortuyn en Theo van Gogh. “Dit is niets vergeleken met wat er gebeurd is met de moord op de homoseksuele politicus een aantal jaar geleden, en de filmmaker afgelopen herfst. Dus als ik betrokken was bij het bestuur van Amsterdam en Nederland zou ik me grote zorgen maken over het veranderende imago van de stad en het land.”

Het Crain-incident illustreert hoe de discussie over geweld tegen homo's vervlochten is geraakt met het verhaal dat veronderstelt dat er een ‘botsing’ plaatsvindt tussen het ‘moderne’, ‘verlichte’ Westen en de ‘achterlijke’, ‘middeleeuwse’ islam. Dit verhaal, dat aanvankelijk slechts op kleine schaal werd uitgedragen door fundamentalistische lobbyisten uit Israël en ultrarechtse Republikeinen in de VS, kreeg door de mediagenieke aanslagen van 11 september 2001 plotseling wereldwijd momentum. Inmiddels is deze visie de blauwdruk geworden voor het dominante politiek-culturele denken in bijna de gehele westerse wereld. De berichtgeving over Crain laat zien dat journalisten, politici en bloggers dit denkraam zo sterk geïnternaliseerd hebben, dat zij de wereld nauwelijks meer in andere taal kunnen waarnemen en beschrijven.

De Schreeuw - Munch

De vernedering voorbij

De Nederlandse variant van dit verhaal is onder andere door de opmars van Pim Fortuyn versmolten geraakt met pro-homo-retoriek. Sinds Fortuyn zijn veel Nederlanders homo's gaan zien als de grote verliezers van de multiculturele samenleving: de homo-emancipatie was in het tolerante Nederland 'voltooid' totdat migranten (met name moslims) roet in het eten gooiden omdat 'zij' geen kaas hebben gegeten van 'onze' verlichtingsidealen. In de berichtgeving over het Crain-incident komt dit denken in termen van een botsing tussen twee tegengestelde culturen onder andere tot uitdrukking in de grote nadruk op de vermeende gevolgen voor het 'imago' en de 'reputatie' van Amsterdam en Nederland. De eerste vraag die de toenmalige Amsterdamse burgemeester Job Cohen van presentator Jeroen Pauw voorgeschiedt kreeg in de bovengenoemde NOVA-uitzending was: "Maakt u zich ook zorgen over het imago van Amsterdam?"

Het is echter onterecht om homo-acceptatie onder autochtonen als onproblematisch te zien. Het onderzoek naar de daders van antihomogeweld dat ik samen met mijn collega's Gert Hekma en Jan Willem Duyvendak deed laat bijvoorbeeld zien dat geweld tegen homo's in Amsterdam helemaal niet "voornamelijk door moslims, voornamelijk Marokkanen" wordt gepleegd, zoals de PVV beweert. Jongeren met allerlei achtergronden plegen het geweld, niet in de laatste plaats autochtoon-Nederlandse jongeren.

Stereotiepe denkbeelden over homoseksualiteit blijken nog altijd breed in de samenleving voor te komen, en vormen de voedingsbodem voor het geweld. Uiteindelijke betrokkenheid bij het geweld laat zich beter verklaren door een complex samenspel van factoren als groepsdynamiek, straat-cultuur, machogedrag en een problematische thuissituatie dan door een religieuze ideologie. De relatieve oververtegenwoordiging van Marokkaans-Nederlandse jongeren (die net als autochtoon-Nederlandse jongeren 36% van het geweld in 2007 pleegden) moet dan ook in deze context worden begrepen.

Dat geweld tegen homo's toch nog altijd voornamelijk in de schoenen van moslims wordt geschoven en als bewijs wordt aangedragen voor het idee dat 'hun' achterlijke cultuur onverenigbaar zou zijn met de 'onze' moet worden begrepen in het licht van wat de Rotterdamse socioloog Willem Schinkel 'verlichtingsfundamentalisme' noemt. Dit is de westerse neiging om de eigen seculiere en op het individu gerichte cultuur, met wortels die teruggaan tot de Franse Revolutie, als een ultieme uiting van moderniteit en rationaliteit af te schilderen. Dit vormt een belangrijke culturele legitimering voor de eindeloze vernedering van moslims die we vandaag de dag om ons heen zien. De waarde die veel moslims hechten aan traditie, rituelen en gemeenschap kan in dit denkraam bijna niet anders geïnterpreteerd worden dan als pre-modern en achterlijk.

Toch is het onterecht om de Nederlandse samenleving, ondanks het feit dat deze inderdaad sterk geseculariseerd is, voor te stellen als 'onttoverd' en rationeel. Ook seculiere gemeenschappen zijn in grote mate afhankelijk van symboliek, verbeelding en verhalen. Het nationalisme dat nog altijd een zeer belangrijke rol speelt in westerse samenlevingen kan bijvoorbeeld niet bestaan zonder mythes en rituelen. Zoals antropoloog Paul Mepschen beargumenteert speelt seksualiteit een belangrijke rol in het 'oorsprongsverhaal' van de Nederlandse natiestaat dat momenteel wordt verkondigd. In dit verhaal krijgen gelijke rechten voor vrouwen en homo's opeens diepe wortels in onze cultuur en traditie toegeschreven, en worden historische feiten die dit tegenspreken (zoals het feit dat homo's in Nederland tot 1971 nog strafrechtelijk werden vervolgd en dat de helft van de VVD-fractie in 1996 nog tegen het homohuwelijk stemde) onder het tapijt geschoven. Dit maakt het mogelijk dat geweld tegen homo's zo snel wordt gezien als een frontale aanval op de Nederlandse cultuur en identiteit door etnische en religieuze 'vreemdelingen', in plaats van een complexe samenloop van sociale omstandigheden.

De vernedering voorbij

Een van de redenen waarom rechts zoveel succes heeft met haar nationalistische verhaal is dat linkse politici verbijsterend weinig visie en creativiteit hebben getoond om een aantrekkelijk politiek alternatief te formuleren. Ze zijn het monopolie op onderwerpen als vrouwen- en homo-emancipatie kwijtgeraakt en vinden het kennelijk verwarrend om het tegen rechtse politici op te nemen die opeens homovriendelijke retoriek zijn gaan uitslaan. Maar de belangrijkste reden voor het succes van het nationalistische verhaal is dat er zowel onder links als rechts een angstaanjagende eensgezindheid is ontstaan over het 'mislukken' van de multiculturele samenleving. Politici die weigeren mee te doen met de rechtse spierballentaal over moslims zijn inmiddels ook aan de linkerkant van het politieke spectrum nauwelijks meer te vinden.

Het laat zien hoe wijdverspreid het verlichtingsfundamentalisme is geworden. Politici van links tot rechts zien de westerse houding ten opzichte van vrouwen en homo's als toppunt van beschaving, en roepen dat migranten naar dit beeld moeten 'integreren'. In deze retoriek gaat echter een essentialistische aanname schuil, namelijk dat er maar één manier zou zijn waarop homoseksualiteit zich kan uiten (de Westerse). In werkelijkheid is de wijze waarop homoseksualiteit (ofwel romantische en/of seksuele liefde tussen mensen van hetzelfde geslacht) tot uiting komt in sterke mate cultureel bepaald. In Nederland en andere westerse samenlevingen is de culturele ruimte met name door de vrouwen- en homobeweging in de jaren '60 en '70 inderdaad drastisch vergroot. Deze beweging ontketende een seksuele revolutie met scherpe kritiek op het dominante 'hetero-normatieve' denken over seksualiteit en gender. Maar dat ook de westerse cultuur nog altijd dubieuze grenzen stelt aan homoseksualiteit wordt bij het 'zondebokken' van moslims over het hoofd gezien. Nederland heeft de koopkrachtige, shoppende en gezellige homoseksueel innig omarmd, maar over lesbiennes wordt al een stuk minder gesproken. Tolerantie voor de grote groep mensen die zich liever helemaal niet verhoudt tot rigide tweedelingen als homo/hetero en man/vrouw is – zelfs binnen de homo-gemeenschap – ver te zoeken.

Het verlichtingsfundamentalisme en de daarmee gepaard gaande kritiekloze houding over de positie van vrouwen en seksuele minderheden in de westerse samenleving is om een tweetal redenen zeer problematisch. Ten eerste leidt het verlichtingsfundamentalisme tot de onterechte veronderstelling dat de homo-emancipatie onder autochtone Nederlanders voltooid is. Onder de oppervlakte van homotolerante retoriek krijgen allerlei dieperliggende homofobe opvattingen en structuren nog altijd de gelegenheid om onbesproken voort te woekeren. Het SCP-rapport Gewoon Anders uit 2010 laat bijvoorbeeld zien dat de helft van de homoseksuele jongeren wel eens aan zelfmoord denkt. Onderzoek op scholen wijst uit dat ook autochtoon-Nederlandse jongeren nog grote moeite hebben met 'nichterige' jongens, 'potteuze' meisjes of andere uitingen die buiten ouderwetse hokjes van seksualiteit, mannelijkheid en vrouwelijkheid vallen. En het sociale netwerk Twitter werd tijdens een homoseksuele vrijsccène in het populaire Goede tijden, slechte tijden in februari dit jaar overspoeld door homofobe reacties. Homo-emancipatie en seksuele vrijheid moeten dringend weer tot zorg van de gehele samenleving worden gemaakt, en niet slechts van migranten.

Ten tweede kan de huidige verlichtingsfundamentalistische manier van spreken over homo-acceptatie ertoe leiden dat organisaties van moslims en andere Nederlanders met een migrantenachtergrond steeds moeilijker te benaderen zijn met verzoeken om na te denken over homo-emancipatie. Dit terwijl homoseksualiteit bij met name Nederlanders met een Turkse en Marokkaanse achtergrond (ondanks de vooruitgang die er de afgelopen decennia geboekt is) vaak nog een zorgelijk groot taboe is. Het pleidooi voor homo-emancipatie is door het verlichtingsfundamentalisme in Nederland onlosmakelijk verbonden geraakt met de groeiende afkeer van moslims. Hierdoor ontstaat het risico dat Nederlandse moslims die zich (terecht) verzetten tegen de manier waarop er over hen wordt gesproken, ook het debat over homo-emancipatie de rug toekeren.

De vernedering voorbij

Dat zou een bijzonder ongelukkige ontwikkeling zijn. Niet omdat het leidt tot een islamitische aanval op de superieure Nederlandse cultuur in de vorm van geweld tegen homo's, zoals het verlichtingsfundamentalisme ons voorhoudt. Mijn onderzoek heeft namelijk uitgewezen dat achter het plegen van geweld veel complexere factoren schuilgaan dan slechts een taboe. Bovendien is de homo-acceptatie ook onder autochtonen allesbehalve onproblematisch.

Politici die gevangen zitten in het verlichtingsdenken zijn zo druk bezig met het creëren van een tweedeling dat ze niet meer zien dat Nederlandse moslims zélf de grootste nadelige gevolgen ondervinden van het taboe. Het leidt namelijk tot verstikkende situaties voor kinderen die opgroeien in gezinnen waar zij geen aanknopingspunten vinden om hun seksuele voorkeur of gender-identiteit een plek te geven, terwijl ze die dag en nacht in het diepst van hun ziel met zich meedragen.

Samenvattend ligt er voor migrantenorganisaties zoals het Samenwerkingsverband voor Marokkaanse Nederlanders een ingewikkelde tweeledige taak in het verschiet. Om het grote taboe dat er nog altijd ligt op homoseksualiteit onder veel Nederlandse moslims aan te pakken, moeten zij het onderwerp zoveel mogelijk in eigen kring bespreekbaar maken. Tegelijkertijd dienen zij zich krachtig te verzetten tegen de mythe van het verlichtings-fundamentalisme, die een problematische en kwaadaardige tweedeling creëert tussen 'moderne Nederlanders' en 'achterlijke moslims'. Dit denken verdoezelt problemen met homo-emancipatie onder autochtonen en vervreemdt allochtonen van de samenleving door aanhoudende vernederingen. Pas als de strijd op deze twee fronten gestreden wordt, kunnen de Nederlandse moslims werken aan hun eigen weg naar homo-emancipatie.

Laurens Buijs

Laurens Buijs is socioloog en als promovendus werkzaam op de Universiteit van Amsterdam. Eerder gaf hij onder andere les bij de opleiding Politicologie en deed hij voor de gemeente Amsterdam onderzoek naar de motieven van daders van antihomoseksueel geweld onder de titel 'Als ze maar van me afblijven'. Hij is voorzitter van UvA Pride, het homonetwerk van de UvA.